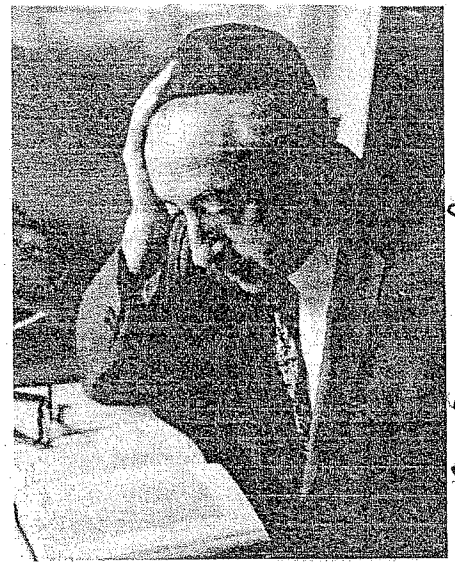

הרב פרופ' אליעזר ברקוביץ' (1908-1992), נולד בעיר אורדאיה (Oradea) שבחבל ביהוד בטרנסילבניה שברומניה. בילדותו למד תורה עם אביו, ר' בער (רב) ברקוביץ', שהיה תלמיד חכם ודיין בעיר הולדתו. בהיותו בן חמש עשרה נשלח ללמוד בישיבת קלויזענבורג (קלוז') ולמד שם אצל הרב עקיבא גלזנר. שנה לאחר מכן יצא לפרנקפורט בגרמניה כדי ללמוד בישיבה על שם הרב הירש. שם השלים את בחינות הבגרות וגם למד שנה באוניברסיטה.

בהיותו בן עשרים החל ללמוד במקביל בסמינר לרבנים על שם הילדסהיימר בברלין ובאוניברסיטת ברלין. בשנת 1933, בהיותו בן עשרים וחמש, הוסמך לדריינות על ידי הרב יעקב יחיאל ווינברג, בעל שו"ת "שרידי אש", שהיה רבו המובהק. כמו כן קיבל סמיכה מהרב אליעזר יהודה פינקל, ראש ישיבת מיר, ומהרב עקיבא גלזנר. במקביל ללימודיו התורניים סיים דוקטורט באוניברסיטת ברלין בנושא "יום ודאיזם". הרב ברקוביץ' שימש ברבנות במספר קהילות חשובות בעולם: בשנים 1933-1939 בבית כנסת בפסטלוי שטראסה בשרלוטנבורג, שם הייתה הקהילה האורתודוקסית הגדולה ביותר בברלין שלפני מלחמת העולם השנייה. בשנים 1946-1950 שימש רב בית הכנסת המרכזי בסידני, ובין השנים 1950-1958 שימש רב בבוסטון. לאחר מכן, בשנים 1958-1975, עמד בראש החוג לפילוסופיה ולמחשבת ישראל ב-H.T.C. (Hebrew Theological College) בסקוקי, אילינוי. עלה לארץ בשנת 1975 בעקבות מלחמת יום הכיפורים. ברקוביץ' חיבר תשעה עשר ספרים ופרסם מאמרים רבים בבמות שונות בארה"ב ובישראל.

אליעזר ברקוביץ' רב ופוסק

הצעת הרב אליעזר ברקוביץ', "תנאי בנישואין ובגט" עו"ד ירדנה קופ-יוסף, כ"ד באיר תשע"ב

Crisis and Faith, pp. 91 A specific word of Gd is controlled by a more comprehensive divine command. Therein lies the secret of the creative vitality of the *Halakhah*. We might now formulate it more generally. When, in a given situation, a specific law is in conflict with another law, principle or concern of the Torah, the specific law may be limited in tis application, reinterpreted, adapted, suspended or changed in this one situation, but not abolished, by the overruling concern of the total Torah.

Not in Heaven: Then Nature and Function of Halakha pp. 117-118 The method that teachers and followers of Halakhic Judaism have to adopt today is that of persuasion. The task is a twofold one. First, one has to interpret the teaching and its meaning for the searching, questioning, doubting contemporary Jew. This has to be done from the classical sources of Judaism and its Halakha. The task requires Talmudic scholars of a high oredor. But scholarship is not enough. The scholar has to be familiar with the spirit of the times, understanding its intellectual and emotional preoccupations... Secondly, one has to restore Halakha to its original function. In struggling with the problems of the day, Halakha must once again reveal itself as the wisdom of the feasible, giving priority to the ethical. This requires that the halakhic teachers accept personal responsibility for their decisions as demanded in the Talmud itself. They ought to do so by following the advice of Rabbi Abraham the son of Maimonides, freeing themselves from all Karaite inclinations and treating the principles and cases of the Torah she Baal Peh only as examples, to derive from the the ability to rule in each new case, "as the Dayan sees it with his own eyes".

Not only does the method of authority not work, it actually defeats the eternal validity of the Torah. The Torah is eternal because it has a Word for each generation. Every day the Torah should seem as new to you as if it had been given on that day, says the Midrash. One can find the Word that has been waiting for this hour to be revealed only if one faces the challenge of each new situation in the history of the generations of Israel and attempts to deal with it in intellectual and ethical honesty.

Ibid. p. 106: The practice of our time in the application of the marriage and divorce laws of the Torah often leads to grievous human suffering and causes a great deal of *Hillul Hashem*. It is ethically indefensible; but *Halakha* is not responsible for it.

דוב ברקוביץ, "חופש קיומי, אוטונומיה מוסרית, הלכה מכוונת מציאות: המפגש עם א-להים בהגותו של הרב פרופסור אליעזר ברקוביץ", אקדמות כה

"אורתודוקסיה' איננה מטרה בפני עצמה אלא כלי נפשי בהתהוות אדם תורני המחולל את המשך המפגש עם אלוקים בתוך מציאות משתנה ומתהווה. במובן זה המטרה של ההלכה היא להיות מעשה האדם המכוון היסטוריה. ההלכה ככלי להתמודדות ערכית עם נסיבות הזמן והמקום נותנת ביטוי ממצה לעצם קיומו של האדם כבעל חירות הנושא באחריות מוסרית שבעומק המפגש עם אלוקים."

Jewish Women in Time and Torah p. 127 note 84:

I understand that in the United States there are now a few rabbis who are attempting to meet the challenge by the arrangement of prenuptial agreements which may be enforced in the civil courts. Is this not a confession that a serious halakhic problem cannot be solved within the system of the Halakhah?!

ממכתב של הרב ברקוביץ אל הרב יחיאל יעקב וינברג
כט בסיון תשכ"ז

אם יש פגרון אלאוה לטרתו בקירורו במאמרו אף צדווי הערה מתווקים
אמצא או פגרון אלהו או המכיל הנראי הלה מצפן תמי. אני מאמין
שיש אוי פגרון אף יסודו ההלכה. איני מאמין באמתות נחמה לוי פגרון מסני
וחמה זו אראו והקורו קפני מ'ר. אני מאמין באמתות נחמה לוי פגרון מסני
לואי מאמין. מסני לואי מאמין מאו-הו ילעל ובערתי אני מאמין ש"כ
בכחו האמין והנצחו פה ההלכה אסערי או הפאולו האוכרות או
חיי את ילעל. פפפ כ"ה הוא האחד וחולף בקורני לויא אהראו

אין תנאי בנישואין

וויילנא

דפוס קרינסקי-קובלסקי, רחוב הגדול 39, טיילמן 821

תר"ץ.

ההקדמתו/הסכמתו של הרב י.ו. א"נכרז לספר
בניאי בנישואין (והא)

אמנם ידוע כי בדור שלפנינו פורסם ספר בשם אין תנאי בנישואין, שבו יצאו גדולי גאוני הדור ז"ל לאיסור גמור של הטלת תנאי בקידושין בנישואין, אבל המחבר דין מדגיש בדיוניו שלא יצא חס ושלום לחלוק על גדולי הדור הקודם, אלא בשביל שהמצב נהיה גרוע מאד, ובעיות חדשות חמורות השתרגו ועלו על הפרק, בעיות שגדולי הדור הקודם לא נתקלו בהן, הענינים הגיעו עד כדי כך שנשים רבות נפרדות מבעליהן רק בערכאות לבד בלי גט פיטורין כדין תורה, והולכות ונישאות לאחרים על ידי זה מתרבים חלילה ממזרים בישראל, ואילו היו אלה מקרים בודדים כמו בדור הקודם, גם כן היו צריכים לדון בכובד ראש לחפש תקנה לדור, על אחת כמה וכמה שהדבר הפך לתופעה המונית, רחמנא ליצלן, ומשפחות אלה שנטמעו מתערבות לעתים עם משפחות שנשתמרו בקדושתן באין משים, וגדול כח היצר והתשוקה להתחבר על ידי נישואין, על כן אמרתי שאין לעבור בשתיקה ובשב ואל תעשה על הופעת הפרצה הזאת, ויש צורך דחוף לעיין באפשרות ובצורך החיוני של תקנות, להסיר מכשולים נוראים מחוגים רחבים, ואף גם מחוגי שלומי אמוני ישראל.

ונבצר ממני לרדת ולצלול בים הגדול הזה של סברות, מסקנות וחידושים רבים, אשר חונן בהם המחבר הגדול הרב ברקוביץ שליט"א, אלא משום חשיבות הענין וחביבותא דגברא דנן לא אעלים את אשר עם לבבי, יש להתבונן מה הניע את גדולי הפוסקים בדור העבר לחלוק על עמודי ההלכה, הלא המה הרמ"א הנודע ביהודה והחתם סופר ויצאו נגדם, ובעיקר נטו לדעת השלטי גבורים בכתובות פרק המדיר, וז"ל: לשון הרי"א, בעל הרי זו מקודשת קידושין גמורין ואפילו קידש על תנאי... ואמר הריני בועלך על מנת שאין עליך מומין או נדרים או על תנאי אחר, כגון על מנת שירצה אבא, אף על פי שלא רצה האב מקודשת, לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, שהרי זו תחילת בעילתו לשם אישות היתה, וזה שהתנה כסבור שלא יעברו על תנאו, ולפיכך אף על פי שלא נתקיים התנאי הרי אי אפשר לבטל בעילת האישות והרי זו מקודשת, עכ"ל (ועיין בהגהות אשרי שם).

הרי שבמילים ברורות דוחה בכל כוחו את כל ענין תנאי בנישואין, ומסיק שאין תנאי בנישואין,

הנה אחר כל האמור לעיל, זאת לפי עניות דעתי הבעיה היסודית שיש להציע לגדולי הרבנים של ימינו, על בסיס הקונטרס הגדול של הרב ברקוביץ שליט"א, אשר בא בכוח של עמילות ויגיעה עצומה בתורה והקדיש לילות כימים ללון בעומק עמקה של הלכה.

מדרכי הוראה וממנהגיה, נהוג בידי תופשי תורת הפסיקה בישראל שנתענים הם ונפשם נוקעת מלהתיר תנאי בקידושין ובנישואין, יש להתעמק בכונת דברי הגמרא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, שהמזדבר כאן אינו רק בגדר העבירה המוגדרת בעילת זנות, אלא חז"ל הגיעו לסוף דעתו של אדם, שלא ניחא ליה להפוך את כל היסוד של החיים, את חיי אישות, למין חוזה הדר, בצורה של חוזה המקובל בדרך מקח וממכר, שאפשר לבטלם ברצון שניהם, או ברצון אחד מהם.

היוצא מזה, כי אפילו חיי נישואים של זוג, שלעולם לא יפרדו ולא יתגרשו זה מזה, בכל זאת כל משך תקופת חייהם יחד, ילבש צורה של ארעיות וכלתי יציבות, גבבן יש לתכרע מה להעדיף ולעשות תקנה, האם לשמור על קדושת ונצחיות חיי הנישואין בחינת יאושתיך לי לעולם, ולשים לב שגם בחוגי שלומי אמוני ישראל האמונים עלי יראה קדושה וטהרה, שלא לגרום ח"ו צאל למין זעזוע וצינון של קדושת חיי האישיות ע"י חופה וקידושין, או להתחשב עם רוע המצב המקולקל שהתפשט בדורנו זה, נימוק גדול וחשוב אשר אין לזלזל כלל וכלל בחשיבותו, ריבוי והתפשטות עצומה של מקרי זוגות המתחברים שלא כדין ושלא כתורה שוב, עם כן זוג אחר, אחרי שנתפרדו רק בערכאות, כיוון שלא יכלו להתגרש בבית דין בגלל הסיבות הידועות (מחלת הרוח של הבעל, או סירוב שרירותי של אחד הצדדים שלא כדין, שלא להסכים לגט), והחידוש בדורנו הוא הפשיון והריבוי של נגע זה, שהפך כבר לצרת רבים ולקלקל הדור חס ושלום, ויש נימוקים ושיקולים לחיי עברי ונדהר

לא באתי לפסוק ולהכריע, אלא להפנות לב גדולי הפוסקים על חיוניות וחשיבות הבעיה, אשר המחבר הגדול הרב ברקוביץ, שליט"א דן בה, ושאיך להשתמט ממנה. אלא לטרוח ולדון שוב על בעיה חמורה זו.

תנאי התנאי, הכרזת 1958 בריקו, י

1024

עולה בידינו לפתור בעיה חמורה שהיא עוקבת את קדושת חיי האישות בתפוצות ישראל כאשר הם בפרט בימינו, עובדא היא, שפעמים רבות קידושין ונישואין שנעשו כדת משה וישראל מופרים בערכאותיהם לפי החוקים האזרחיים של המדינות, בעונותינו הרבים הם מעשים כמעט בכל יום, שהבעל מסרב לפטור את אשתו בגט פיטורין מטעם איזו קטטה שביניהם, או משום חמור ממון, שרוצה שישלמו לו בעד הגט, או סתם משום שאיננו מקבל עליו עוד את עול התורה בחיי האישות.

אין זו שאלה רק של בנות ישראל יושבות אלמנות חיות, אלא שפעמים רבות אינן יכולות לעמוד בנסיון ונישאות לאחר זמן אפילו ליהודים ע"פ מנהגיהם של "המתקנים" [הרפורמים], שעל פי רוב אינם דורשים גט פיטורין לסדר קידושין בכגון זה, ודאי שמחויבים אנו למצוא פתרון לבעיה חמורה זו, בפרט שיש פתרון על יסודות ההלכה ע"פ תורתנו הקדושה.

ודאי שאפשר לנקוט בעמדה כזו, בפרט בימינו שאין זה עוד שאלת היחיד אלא בעית הכלל הנוגעת בקדושת העם כולו, כבר אין לנו קהילות עם פנקסים לרשום בהם את המשפחות הפגומות, כבימי קדם, במצב הנוכחי ברוב תפוצות ישראל אין לנו לא האפשרות ולא הכח להבדל מאותן המשפחות בעניני אישות, גם אין לומר שאנו מחפשים תקנה בשביל רשעים, בימינו רובם של אחינו בני ישראל ההולכים בדרך המתקנים, לא 'עזבו' את דרך התורה וההלכה, אלא שמעולם לא ידעוהו והלא הם כתינוקות שנשבו.

108
33

תנאי (א):

אם נמצא שיש מקום לתנאי כזה,

או יהיה אפשר לטכס עצה איך להגדיר את עצם צורת התנאי הלכה למעשה באופן שלא נכשל חס וחלילה בעניני אשת איש, אמנם אין זה מתפקידנו, שלא באנו להורות הלכה למעשה, רק לברר בעה"י לפי כוחותינו הקלושים את השיטות והעיקרים השייכים לענינינו ואין אנו בני חורין להפטר מזה.

איזה תנאי?

שהנישואין הופרו על פי החוק האזרחי, בזה אין הקידושין בטלין למפרע, אבל לפי התנאי הצרפתי הם בטלין, נמצא ביטול הקידושין תלוי בעיקר בחוקותיהם.

תנאי התנאי כפי צרכי

אבל לפי תנאינו הכל תלוי בדיני תורה ובמוסר היהדות, כגון אם ידרוש הבעל ממון מהאשה או ממשפחתה בעד הגט, והבית דין יחליט אחר חקירה ודרישה שאין לו שום טענה עליה מצד הדין, והוא עומד במרדו ומסרב לתת גט פיטורין לאשתו, אף שלמעשה כבר בטלו חיי האישות ביניהם, ולפי החלטתם התנהגותו זו נוגדת עיקרי מוסר היהדות, או הקידושין בטלין למפרע, או אם אחר הפרת חיי האישות למעשה, נשא הבעל אשה אחרת לפי חוקי המדינה, ללא היתר מאה רבנים, או שהוא בכלל מבזה דין תורה שאינו רוצה לגרש את אשתו בגט פיטורין, משום שהוא פרק-עול, הרי הוא מתנהג שלא על פי עיקרי היהדות, ולא קיים את תנאו והקידושין בטלין למפרע.

תנאי (א)

דין עבר הבעל על תנאי הקידושין בהתנהגותו עם אשתו, התנהגות הנוגדת דין תורה או עיקרי מוסר היהדות, ולא שייך כאן לא הערמה ולא שהקידושין אינם כדת משה וישראל אלא לפי חוקי המדינה, אדרבה, הקידושין בטלין דוקא משום דת משה וישראל, כלומר, הם בטלין למפרע משום דרישות שבדין, כשהבעל עבר על חרם דרבינו גרשום, או שבמוסר היהדות, כשהבעל מסרב לתת גט רק מפני שרוצה לסחוט ממון מאשתו שלא כדין.